

รัฐทูนนิยมระบบราชการไทย :

บทเสนอว่าด้วย

รัฐกับประชาสังคมในระบบทูนนิยมไทย

อาคม ชนาทกุล

วิกฤตการแก้ไขรัฐธรรมนูญเมื่อปลายปี 2525 -ต้นปี 2526 มีเพียงแต่เป็นการแสดงออกถึงภาวะที่ความขัดแย้งหลักในสังคมไทยปัจจุบันเป็นความขัดแย้งระหว่าง "พันธมิตรอำนาจ" 2 กลุ่ม และรูปแบบการเมืองของรัฐทูนนิยมไทย 2 รูปแบบเท่านั้น (ระหว่าง ข้าราชการทหาร และ พันธมิตร" กับชนชั้นนายทุน - นักการเมือง - เทคโนโลยีแครค และพันธมิตร และ เผด็จการทหาร กับ ประชาธิปไตยรัฐสภา) หากยังแสดงออกถึงวิกฤตการเข้าใจ รัฐทูนนิยมไทย เข้าใจตัวเอง และปฏิบัติการทางการเมืองของตัวเองในหมู่ฝ่ายซ้ายไทยด้วย ในขณะที่หลังประชาชน (กรรมกร, นักศึกษาปัญญาชน, ฝ่ายซ้ายในเมือง) เล่นบทเป็นเพียงตัวประกอบบนเวทีการเมืองที่ทหารกับนายทุนเป็นตัวเอกตัวประกอบเหล่านี้แสดงบทบาททางประวัติศาสตร์ของคนเป็นผู้ตาม มีหน้าขี้เป็นผู้ตามที่ไร้จิตสำนึกด้วย ท่าทีและปฏิบัติการทางการเมืองที่แสดงออกระหว่าง เหตุการณ์ รวมทั้งวิวาทะย่อย ระหว่างวิสา คัญทัพ กับ สุนันท์ ศรีจันทรา ในหน้าหนังสือพิมพ์มาตุภูมิ เมื่อเดือนมกราคม 2527 สะท้อนให้เห็นทางสองแพร่งที่หลังประชาชนไทยยังไม่สามารถข้ามพ้น นั่นคือจะ "สามัคคีนายทุนเพื่อคัดค้านเผด็จการ" หรือ "สามัคคีทหารเพื่อคัดค้านทูนนิยม" ดูเหมือนว่าทางเลือกประวัติศาสตร์ในอดีตระหว่างจะเอา "ทูนนิยม" หรือ "สังคมนิยม" ได้ถูกलि้มทิ้งไว้บนหนทาง การต่อสู้ที่ปราศยชีวะ-คราวไปเสียแล้ว

เพื่อบรรลุการข้ามพ้นทางปฏิบัติทางการเมืองก่อนอื่นจำต้องผ่านการข้ามพ้นทางจิตสำนึกทฤษฎี เมื่อไม่มานานมานี้ได้ปรากฏบทความถึงทฤษฎี "บทเสนอขั้นต้น ทฤษฎีว่าด้วยรัฐของลัทธิมาร์กซ์กับพัฒนาการของรัฐชนชั้นนายทุนไทยในรอบ 25 ปี" ซึ่งพยายามผลักดันให้เกิดการข้ามพ้นทางสองแพร่งของพลังประชาชนไทยดังกล่าวในทางจิตสำนึกทฤษฎี

สิ่งที่บทความดังกล่าวพยายามเสนอขั้นต้นกล่าวโดยสรุปก็คือ

1) ความเข้าใจรัฐทุนนิยมทางทฤษฎีของฝ่ายซ้ายไทยที่ผ่านมามักจำกัดการมองอยู่แค่ระดับ คนหรือ ตัวผู้กระทำการ ขาดการมองในระดับโครงสร้าง โดยยึดโยงรัฐ เข้ากับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมพิจารณาการหน้าที่ของรัฐในสังคมทุนนิยมโดยรวม แทนที่การมองรัฐว่าเป็นเพียง "เครื่องมือ" ของชนชั้นปกครอง และอุดมการณ์ของสังคมทุนนิยม และสะท้อน-กำหนด-ถูกกำหนดจากการต่อสู้และตุลกำลังทางชนชั้นด้วย

2) บทความดังกล่าว ได้เสนอการแบ่งยุคพัฒนาการของรัฐทุนนิยมไทยหลัง 2500 - ปัจจุบันเป็น 2 ระยะใหญ่ ๆ คือ จาก (เผด็จการทหารเพื่อการพัฒนาทุนนิยมของลัทธิ - อนุกรม - ประเภท) (ประชาธิปไตยรัฐสภาครึ่งใบ) โดยมีช่วงระยะผ่านของการปรับตัวใหม่อยู่ระหว่างปี 2516-2521

3) การเมืองไทย ปัจจุบันรวมศูนย์อยู่ที่ความขัดแย้งหลักระหว่างชนชั้นนำ 2 กลุ่มซึ่งแต่ละกลุ่มก็พยายามผลักดันให้เกิดรูปแบบการเมือง การปกครองของรัฐทุนนิยมไทยที่ตนเห็นว่าเหมาะสมที่สุด ได้แก่ (ชนชั้นนำทหารขุนนาง - เผด็จการทหาร) กับ (ชนชั้นนำเศรษฐกิจการเมือง - ประชาธิปไตยรัฐสภา) วิถีดำเนินและผลลงเอยของความขัดแย้งคู่นี้ ชี้อาณาทางพัฒนาของรัฐทุนนิยมไทยในระยะ

ปัจจุบัน

4) นโยบาย 66/23 ไม่ใช่ นโยบายสังคมนิยมที่คัดค้านระบบทุนนิยมโดยทั่วไป แต่เป็นนโยบายปรับตัวของชนชั้นนำทหารขุนนาง ที่คัดค้านรูปแบบการเมืองรัฐสภาประชาธิปไตยของชนชั้นนายทุน เป้าหมายของนโยบาย 66/23 มิใช่กำจัดทุนนิยม แต่จำกัดอำนาจการเมืองของชนชั้นนายทุน นโยบาย 66/23 เป็นปฏิบัติการของชนชั้นนำทหารขุนนางต่อต้านการ 2 ด้าน กล่าว คือการเติบโตใหญ่ของการต่อสู้ท้าวลาของ พทท. และการก้าว เข้าสู่เวทีการเมืองโดยตรงผ่านรัฐสภาของชนชั้นนายทุนไทย

5) ในด้านแนวทางเป้าหมายหลัก ของการเปลี่ยนแปลงคือระบบทุนนิยมโดยทั่วไป ในเชิงยุทธศาสตร์ จึงคัดค้านรูปแบบการปกครองทุกชนิด ของชนชั้นนายทุนอย่างถึงที่สุด แต่เชิงยุทธวิธีและจังหวะเวลาเห็นว่าภาระหน้าที่คือการคัดค้านเผด็จการทหารซึ่งคุกคามอยู่อย่างเร่งด่วนกว่า เพื่อบรรลุภารกิจทางประวัติศาสตร์ จำเป็นต้องสร้างขบวนการกรรมกรที่เป็นอิสระและเข้มแข็งมั่นคง ทั้งด้านการจัดตั้ง การเมืองและความคิด นี้จะเป็นปัจจัยชี้ขาดว่าหลังประชาชนจะเป็นผู้ตามตลอดไปหรือไม่

เหตุการณ์เด่น ๆ ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในระยะปีที่ผ่านมา หากเราลองไล่ล่าตามดูก็จะได้แก่การจับกุมผู้ต้องหาว่ามีการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ 21 คน, การเคลื่อนไหวของกองทัพ เรียกร้องให้รัฐบาลต่ออายุสัญญาการทหารบก รวมถึงรับยังเติร์กกลับเข้าประจำการในกองทัพ, การเคลื่อนไหวให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ, แשרแม่ช้อย้ออันศักดิ์สิทธิ์, กรณีการลคค่าเงินบาท ซึ่งนำไปสู่การประจัญหน้าโดยตรงอย่างทุเคคือเปิดเผยมืดที่สุด ระหว่างกองทัพกับรัฐบาล, การมีรัฐบาลให้ปรับคณะรัฐมนตรีและการข่มขู่ว่าจะปลดผู้บัญชาการทหารสูงสุด, การต่อสู้ทาง

การเมืองระหว่าง รองประธานสภาผู้แทนราษฎรกับกองทัพบก ฯลฯ ภาพรวมของเหตุการณ์ทั้งหมดในเชิงโครงสร้างก็คือ การที่รัฐบาลพลเรือนในระบอบประชาธิปไตยรัฐสภาใช้สิทธิอำนาจตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ของตน ควบคุมจำกัดบทบาททางการเมืองของกองทัพในขณะที่กองทัพพยายามต่อต้านการควบคุมดังกล่าว และคืนрынยืนยื่นข้อพิพาททางการเมืองของตน โดยอาศัยช่องทางตามกฎหมายสื่อมวลชนในควบคุมของตนและการข่มขู่ว่าจะทำรัฐประหาร หากมองให้กว้างออกไปกว่านั้นโดยรวมเอาภาคธุรกิจเอกชนเข้ามานับเนื่องด้วย ภาพที่เราได้โดยสรุปก็คือ การต่อสู้ของประชาสังคมผ่านรัฐบาลรวมทั้งสถาบันต่าง ๆ ที่จะควบคุมจำกัดกลไกรัฐระบบราชการฝ่ายแรกใช้หลักการแห่งอำนาจตามหลักการประชาธิปไตยกระฎุมพีผสมผสาน กับความเป็นเหตุผลทางเทคนิค ฝ่ายหลังใช้หลักการแห่งอำนาจ แบบทหารที่อ้าง "ความมั่นคงของชาติ" อยู่เป็นเงื่อนไข โดยมิสถาบันประเพณีของไทย เป็นสัญลักษณ์ที่ถูกละเลยโอกาสที่จะเข้าแทรกแซงใกล้เคียงอย่างเอาการเอางาน เพื่อประโยชน์ของตน

การเมืองไทยในหนึ่งปีที่ผ่านมาจึงเป็นเรื่องที่กระฎุมพี เทคโนโลยี นักรบการเมือง พยายามควบคุมจำกัดบทบาทกลไกรัฐระบบราชการโดยเฉพาะทหารนั่นเอง

"การเงินนอกระบบ" , "อำนาจแฝงเร้นนอกระบบ" ทั้งหลายทั้งปวงที่ถูกใช้เป็นคำเรียกขานเด คงอำนาจฝ่ายทหาร นอกจากมีนัยเชิงประนามเสียก็ซ้ำอีกฝ่ายหนึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย อยู่นอกระบบกฎหมายกระฎุมพีแล้วในทางกลับกันมันก็เป็นการใช้สิทธิความชอบธรรม และยืนยันการดำรงอยู่ของระบบประชาสังคมกระฎุมพีที่กำเนิดเติบโตใหญ่ด้วยฝีมือเผด็จการทหารแต่ก่อนและกำลังเข้ามาคุกคามบีบเค้น "ความเป็นอิสระโดยสัมพัทธ์" ที่เคยมีมาแต่เดิมของกลไกรัฐระบบราชการด้วยในตัว

ที่ว่า ระบบประชาสังคมกระฎุมพีนี้คืออะไร

และมีที่มาจากไหนกันเล่า

วิจารณ์ตนเองทางทฤษฎี

ในอดีตเมื่อเราโจมตีทฤษฎีรัฐฝ่ายซ้ายเก่าที่มองรัฐเป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครองและถูกกำหนดจากฐานเศรษฐกิจนั้น ประเด็นเฉพาะที่เรามุ่งคัดค้านคือการถือรัฐเป็นแค่เครื่องมือที่ชนชั้นปกครอง ใช้ได้ตามใจชอบอย่างไม่มีเงื่อนไขข้อแม้ใด ๆ ประการหนึ่ง และการยึดโยงเศรษฐกิจมาอธิบายรัฐอย่างลทอนเป็นชั้น ๆ โดยตรงอีกประการหนึ่ง (กล่าวคือ เศรษฐกิจ → ทาชนชั้นขุทธิหลักทางเศรษฐกิจ → พบตัว ชนชั้นปกครอง ซึ่งก็คือชนชั้นเดียวกับชนชั้นขุทธิหลักทางเศรษฐกิจ → รัฐรับใช้ชนชั้นปกครอง) จะเห็นได้ว่าทฤษฎีรัฐฝ่ายซ้ายเก่าทั้ง 2 แ่ง รั้งกันและเสริมกัน สิ่งที่ขาดหายไปในแง่มุมมองของพวกนี้คือ "ความเป็นอิสระโดยสัมพัทธ์" ของรัฐนั่นเอง ผลในทางรูปธรรมการวิเคราะห์ก็คือหารขัดกับนายทุนไม่ได้ในแบบอธิบายทางทฤษฎีดังกล่าว (ไม่มีช่องว่างให้ขัดกัน แต่ในเมื่อเหตุการณ์เป็นจริงยืนยันว่ามี

การขัดแย้งระหว่างทหารกับนายทุนจริง ก็จำเป็นต้องอธิบายลงไปว่าถ้าอย่างนั้นทหารก็ขัดกับนายทุนได้ ในชั้นธาตุแท้ ทหารอยู่คนละชั้นกับนายทุน และกรรมกรสมควรสำนึกตีทหารมาโค่นล้มทุนนิยม)

เพื่อแก้ไข เยียวยาโรคทางทฤษฎีดังกล่าว เราเสนอว่ารัฐทุนนิยม

ก. เป็นสถาบันผลิตซ้ำทางเศรษฐกิจ, การเมือง และอุดมการณ์ของแนวคิดการผลิตทุนนิยม
 ข. รัฐเป็นสิ่งสะท้อน ถูกกำหนดและกำหนดการต่อสู้ทางชนชั้นและคูลงกำลังทางชนชั้นในสังคม การที่ทฤษฎีรัฐฝ่ายซ้ายเก่ามองไม่เห็น 2 ส่วนนี้เป็นเพราะพวกเขาขาดความเข้าใจอย่างเพียงพอ เกี่ยวกับโมฆาพหุหลายของแนวคิดการผลิตทุนนิยม หรือถึงเข้าใจพหุ เขาก็มิได้นำมันมาคิดร่วมเป็นองค์ประกอบ ในทฤษฎีรัฐของเขา

ในอีกด้านหนึ่งพวก เขาก็มีได้นำชนชั้นและการต่อสู้ทางชนชั้น และ การต่อสู้ทางชนชั้น เข้ามาเป็นองค์ประกอบในทฤษฎีรัฐ ของ เขาอย่างเพียงพอสัก

ถ้าจะว่าทฤษฎีรัฐทุนนิยมใหม่ที่ เรานำเสนอแก่ โวคเกอร์โดยผวกเอา "สถาบันผลิตซ้ำ" และ "ชนชั้นและ การต่อสู้ทางชนชั้น" เข้ามาเป็นองค์ประกอบในตัว ทฤษฎีรัฐ ของเราไว้, ยืนยันถึงความมีอยู่ของ "ความเป็นอิสระโดย สัมพันธ์" ของรัฐไว้ ในทางกลับกันทฤษฎีรัฐใหม่ของเรา ก็ ยังคงตกอยู่ในความตึงเครียดของคำอธิบายรัฐเชิงอภิทฤษฎี ที่ แก่ไม่ตกอยู่ กล่าวคือ รัฐทุนนิยมในทฤษฎีใหม่ของเราเป็น ตัวแปรตามตัวแปรอิสระ 2 ตัว ได้แก่ 1. ธรรมชาติของทุน (สถาบันผลิตซ้ำ) 2. ชนชั้นและการต่อสู้ทางชนชั้นตัวแปร อิสระตัวแรกให้คำอธิบายแก่รัฐทุนนิยมในเชิง "โครงสร้าง -หน้าที่" ส่วนตัวหลังให้คำอธิบายเชิงประวัติศาสตร์ ขณะที่ตัวแปรอิสระตัวแรกมีแนวโน้มจะอธิบายรัฐเชิงกำหนดนิยม (มองไม่เห็นบทบาทวิริยภาพทางอัตวิสัยของคน) ตัวแปร อิสระตัวหลัง มีแนวโน้มจะอธิบายรัฐเชิงเจตจำนงนิยม (เน้นบทบาทวิริยภาพทางอัตวิสัยของคน)²

ในสภาพที่ตัวแปรอิสระทั้ง 2 ตัว เน้นด้านตรง กันข้ามของคู่ขัดแย้งเช่นนี้ แนวโน้มมุ่งยากที่จะเกิดตามมา ก็คือ จะอธิบายการกลายตัวของรัฐอย่างเป็นรูปธรรม ณ จังหวะสถานการณ์การเมืองหนึ่ง ๆ ด้วยตัวแปรอิสระใดเป็น หลัก, ตัวใดเป็นรอง ในเมื่อตัวแปรอิสระทั้ง 2 มีธรรมชาติ ขัดกันโดยตรงกันข้ามเช่นนั้น

นี่คือขีดจำกัดของทฤษฎีดังกล่าว และเราเห็น ว่าการจะข้ามพ้นขีดจำกัดทางทฤษฎีครั้งนี้ให้จำต้องนำมโน- ภาพ "ประชาสังคมนิยม" เข้ามาอธิบาย

เวลาเราอธิบายรัฐทุนนิยมว่าเป็นสถาบันผลิต ซ้ำของแนวคิดการผลิตทุนนิยม เรากำลังโยงรัฐ ว่าขึ้นต่อ ธรรมชาติของทุนซึ่งอยู่นอกเหนือการกำกับของมนุษย์ (ไม่ว่า ธรรมชาติหรือมนุษย์คนใดก็ตาม) รัฐถูกจัดโครงสร้าง และ

ทำหน้าที่ รับใช้กฎเกณฑ์การเคลื่อนไหว ของแนวคิดการผลิต ทุนนิยมทั้งของไทยและของโลก นี่เป็นคำอธิบายเชิงโครงสร้าง ที่ชี้แนะโน้มระยะยาว ของยุคสมัย แต่แนวคิดการผลิต ทุนนิยมย่อมประกอบด้วย ความสัมพันธ์ทางการผลิตทุนนิยม และความสัมพันธ์การผลิตก็เป็นความสัมพันธ์ ระหว่างคนกับ คน ทว่าแนวโน้มของคำอธิบายแบบโครงสร้าง-หน้าที่มัก มองไม่เห็นคนว่าเป็นผู้กระทำการเปลี่ยนแปลงหรือยับยั้งรัฐ มักโยงคำอธิบายการกลายตัวของรัฐเข้ากับตรรกะกฎเกณฑ์ ของเศรษฐกิจทุนนิยมซึ่งมองไม่เห็นเป็นตัว คน หรือในที่สุดก็ มองไม่เห็นเป็นอะไรทั้งนั้นคำอธิบายเชิงนามธรรมดังกล่าว ถึงที่สุดก็ทำให้ธรรมชาติของทุนกลายเป็น "บรมจิต" หรือ "พระเจ้า" องค์ใหม่ที่บันดาลรัฐให้เป็นไปอย่างนั้นอย่างนี้ ถึงที่สุดก็กลายเป็นคำอธิบายจิตนิยมชนิดหนึ่งนั่นเอง

ในคำอธิบายรัฐแบบ "ธรรมชาติของทุน" มีแต่ พระเจ้า และเมื่อพระเจ้าปรากฏพระองค์ขึ้นคนที่หายไป คือคน เพราะว่า "คนไม่ใช่หุ่นกระบอกที่ถูกเชิดจากพลัง เศรษฐกิจที่มองไม่เห็นโดยตรง" เพราะคนคิดมีจิตสำนึกที่ เป็นปรากฏ ที่จำแนกคนออกอย่างเด็ดขาดจากสัตว์ชนิด อื่น ๆ และหุ่นกระบอกทั้งบางไม่ว่าคนเราจะทำอะไรอยู่ ณ ตำแหน่งไหนก็ตาม คนคิด วางแผน คำนวณ และมิจิต สำนึก, คนบอกพร้อมล้มเหลวให้เท่า ๆ กับที่อาจสำเร็จได้ ไม่ว่าธรรมชาติของทุน จะบัญชาคนให้ทำภารกิจใด ๆ ก็ความ แนวโน้มของทฤษฎีมาร์กซิสต์ ว่าด้วยรัฐแบบโครงสร้าง -หน้าที่นิยมก็คือ คนหายไป จิตสำนึกหายไป องค์ประธาน ผู้กระทำการที่เป็นมนุษย์หายไป และประวัติศาสตร์ก็หายไป ด้วย

ในทางตรงกันข้าม เมื่ออธิบายรัฐทุนนิยมโดย เน้นไปที่ตัวแปรอิสระ "ชนชั้นและการต่อสู้ทางชนชั้น" คนก็ กลับปรากฏตัวขึ้นมา เป็นผู้คิด วางแผน สำนึก และลงมือ กระทำการจริง ๆ ในประวัติศาสตร์แต่แล้วคนกระทำการ ดังกล่าว นี้อย่างมีข้อจำกัดหรือไม่ หรือได้ตั้งใจนึก หรือ

กระทั่งว่าคนเรานี้ก็จะเปลี่ยนรัฐทฤษฎีนิยามมาให้เป็นอุดมคติ
ในฝันได้ทันทีหรือพรึบตาทัน

ความเป็นจริงก็คือ คนผู้กระทำการต่อสู้ใน
สังคม เป็นคนที่ถูกจัดโครงสร้าง-หน้าที่ให้กระทำการต่อสู้
ในสังคม ที่ถูกจัดโครงสร้าง-หน้าที่มาแล้วในประวัติศาสตร์
มีเวที และแนว โน้มที่ถูกจัดมาแล้ว ให้แสดงให้ไปความมหัสย
คนเราไม่ได้เขียนขึ้นเองหมด แตกมีฉากตอนและอุบัติเหตุ
ที่ทศ แสดงเล่นไปแต่งหน้าใหม่ไปได้ในเวทีและแนว โน้มนั้น

ถึงตรงนี้ มติของมาร์กซ์ก็ตั้งกังวานขึ้นมาว่า
"มนุษย์สร้างประวัติศาสตร์ของตนเอง แต่พวกเขาไม่ได้
สร้างมันขึ้นตั้งใจปรารถนา พวกเขาไม่ได้สร้างมันขึ้นมาให้
สภาพการณ์ที่พวกเขาเลือก แต่ภายใต้สภาพการณ์ที่พวกเขา
เผชิญหน้าอยู่โดยตรง ซึ่งมอบหมายและคดทอนมาจาก
อิทธิพล"

เมื่อหวนกลับไปดูทศทศ "ทฤษฎีว่าด้วยรัฐ"
เราก็จะพบว่า คำอธิบายรัฐทฤษฎีไทยเชิงประวัติศาสตร์
ของทศทศ นั้นนั้นอาศัยตัวแปรอิสระ "ชนชั้นและการต่อสู้
ทางชนชั้น" เป็นหลัก โดยมีได้สาธยายความบทบาทของ
ตัวแปร "ตรรกะของทุน" อย่างพิสดารในรายละเอียด แม้
จะเอ่ยอ้างถึงสถาบันผลิตซ้ำ และการผลิตซ้ำเข้ามาเป็น
มโนภาพประกอบทางทฤษฎีก็ตามตั้งนั้นก็เนื่องมาจากการรู้จัก
"เศรษฐศาสตร์การเมือง" อย่างผิวเผินของผู้เขียน เมื่อ
เทียบกับความรู้ด้าน "สังคมวิทยาการเมือง" ที่มีมากกว่า
ประชาสังคมนิยม

คำว่า "ประชาสังคม"(Civil Society)
หรือที่แปลกันเป็นภาษาไทยว่า "สังคมประชาคม" ในบางที่
มีความหมาย คล้ายคลึงมาเป็นลำดับในประวัติศาสตร์ทาง
การเมืองตะวันตก นักปรัชญาการเมืองก่อนหน้า เฮเกล
เช่น จอห์น ล็อก ใช้คำว่าประชาสังคมในความหมายสังคม
มนุษย์ซึ่งมีอารยธรรม อันแยกต่างหากไปจากภาวะเงื่อนไข
ธรรมชาติของมนุษย์ บ้างก็จะมองประชาสังคมในแง่บวก

ว่าเป็นสภาพ อันเจิญ ของมนุษย์ บ้างก็มองในแง่ลบว่าเป็น
สภาพ อันเคลือบแฝงจอมปลอมซึ่งความบริสุทธิ์ ไว้เพียงเสา
ของมนุษย์ธรรมชาติถูกทำลายไปเช่น รุสโซ อย่างไรก็ตาม
ประชาสังคมในนัย ที่เกี่ยวพันกับการวิเคราะห์ในทศทศ ก็มี
เริ่มต้นที่ปรัชญาของเฮเกล³

สำหรับเฮเกล "ประชาสังคม" เกิดขึ้นใน
สังคมสมัยใหม่ที่ความเคียดแค้นและการทำและคลาดแยกแยก
มนุษย์ออกจากกัน ในทศทศทศทุกคนแก่งแย่งชิงดีกันเพื่อ
แสวงหาผลประโยชน์มาสนองความต้องการทางปัจเจกของ
คน สภาพ ะคลาดเช่นนี้ ทำให้มนุษย์ทุกคนแยกแยกเป็น
ปัจเจกต่อกันและขณะเดียวกันทุกคนก็แยกแยกและเป็นปฏิ-
ปักษ์ต่อสังคมส่วนรวมด้วย สภาพ ะคลาดจึงเป็นสภาพ ะ
อนาธิปัตย์ที่ทุกคนทำสงครามแย่งชิงกันต่อสู้กัน และต่อสู้ส่วน
รวมในสภาพ ะเช่นนี้ เจตจำนงร่วม (La volonte
Generale) หรือจิตใจที่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม
ของสังคมเกิดขึ้นมาได้ ทำให้สังคมตกอยู่ในอันตรายที่จะแตก
สลายทำลายตัว เองตลอดเวลา ฉะนั้นเองหรือพร้อมกับการเกิด
"ประชาสังคม" สังคมจึงต้องแยกแยกตัว เองออกมาเป็น
"สังคมการเมือง" (Political Society) พร้อม
กันไป โดยมอบหมายภาระหน้าที่ที่คู่ประโยชน์ส่วนรวม
สร้างเจตนารมณ์ร่วมให้ตกเป็นของสังคมการเมือง และ
ระบอบราชการอันเป็นองค์ประกอบเชิงสถาบันของมัน การ
ดำรงอยู่ควบคู่กันของ"ประชาสังคม"กับ "สังคมการเมือง"
ในฐานะองค์เอกภาพของด้านตรงกันข้าม ที่แยกแยกตัวมัน
เองออกจากสังคมสมัยเก่า เป็นเงื่อนไขแห่งการดำรงอยู่
รอดของสังคมสมัยใหม่ที่เกิดเศรษฐกิจตลาดแล้วนั่นเอง

เฮเกลเห็นว่าสภาพ ะสังคมสมัยใหม่ที่แยกเป็น
2 เช่นนี้เป็นสภาพ อันไม่พึงปรารถนา ทางออกเบื้องต้นปลาย
ของสังคมยุคคฤคคือการสลาย "ประชาสังคม" เสียให้ไป
รวมอยู่ใน "สังคมการเมือง" ซึ่งเป็นภาวะสังคมที่ทุกคน
คำนึงถึงส่วนรวม มีเจตนารมณ์ร่วมอย่างแท้จริง ในขณะที่

นักปรัชญาการเมืองรุ่นก่อนถือประชาสังคมเป็นสภารัตนะเป็นเป้าหมาย และเห็นว่าสังคมการเมืองเป็นวิถีการ เสกสกลลับเห็นว่าประชาสังคมเป็นวิถีการสังคมการเมืองต่างหาก เป็นสภารัตนะ เป็นเป้าหมายที่ปลาย นี่เป็นที่มาของแนวโน้มอำนาจนิยมที่เน้นความสำคัญ และจึงามถูกต้องของรัฐเหนือปัจเจกชนในปรัชญาเฮเกล

มาร์กซ์รับเอาความคิดการเมือง ของเฮเกลมาแล้วทำการวิพากษ์ข้ามคัมภีร์ในประเด็นนี้กล่าว คือมาร์กซ์ยอมรับมิตของเฮเกลว่าสังคมสมัยใหม่แยกแยกออกจากกันเป็นประชาสังคม และสังคมการเมือง ทว่ามาร์กซ์มองหยั่งลึกลงไปอีกว่าในความเป็นจริงนั้น สังคมการเมืองเป็นภาพกระพี้ แต่ประชาสังคมต่างหากที่เป็นแก่นสารของชีวิตสังคมสมัยใหม่ สภาวะสังคมการเมืองที่ดูเจริญ คนปรากฏตัวอยู่ในฐานะบุคคลตามกฎหมาย เสมอภาค เท่าเทียมกัน ในองค์กรสถาบันที่เป็นกลางของส่วนรวม เป็นสิ่งจอมปลอม เพราะภายใต้ จากของสังคมการเมืองคนในประชาสังคมสัมพันธ์กันอย่างหลวมส่ว ฐุตรีคเฮอร์คเอาเปรียบกันเป็นชนชั้น ไม่มีศกความเสมอภาค เท่าเทียมกันดำรงอยู่จริงสังคมการเมืองที่ดูเป็นกลางเสมอภาคของส่วนรวม จริง ๆ แล้วเคลือบแฝง และรับใช้การดำรงอยู่ของประชาสังคมที่เผ่งเป็นชนชั้น ฐุตรีคกันอยู่เป็นเมืองนิกย หลักการเสรีภาพเสมอภาค ฯลฯ นามธรรมทั้งหลายทั้งปวง ที่ถูกใช้มาให้ความชอบธรรมกับสังคมการเมือง จริง ๆ แล้วก็เพื่อค้ำประกันผลุงรักษาความไม่เสมอภาคความไม่เป็นทาสเศรษฐกิจสมัยใหม่ การกคชฐุตรีคที่ดำรงอยู่ทุกเมื่อเชียวนอย่างป็นรูปธรรมในประชาสังคม ซึ่งก่อนอื่นใดก็คือหลัก **"กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชน"**

มาร์กซ์เห็นว่า การแยกแยกของสังคมเติมออกป็น ประชาสังคม กับ สังคมการเมืองในสังคมสมัยใหม่เป็นผลโดยตรงจาก**การปฏิวัติประชาธิปไตยระบุมติ** นี้ นับเป็นก้าวหน้า ที่สำคัญ ของมนุษยอย่างน้อยมันก็ประกันสิทธิ

เสมอภาคของปัจเจกชนเบื้องต้นนักกฎหมาย แต่ "การปลดปล่อยทางการเมือง" นี้ยังห่างไกลกันนักจาก "การปลดแอกมวลมนุษยชาติ" เพราะสังคมการเมืองของสังคมระบุมติสมัยใหม่ได้อำพรางและค้ำประกันความไม่เสมอภาคอันยิ่งใหญ่ไว้ในหลัก "กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชน" ซึ่งถูกทำให้กลายเป็นสถาบันศักดิ์สิทธิ์ อันใครจะละเมิดมิได้ก้าว คอไปของมวลมนุษยชาติจึงไม่ใช่การสลายประชาสังคมเข้ากับสังคมการเมืองดังที่เฮเกลศกาทหวัง แต่คือการข้ามพ้นการแบ่งแยกสังคมเป็น 2 ดังกล่าวด้วยการยกเลิกหลัก "กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชน" ทั่งเสีย และภารกิจ การปลดปล่อยมวลมนุษยชาติประการนี้ ตกอยู่กับการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ จะเห็นได้ว่ากล่าว ในเชิงศกามคคปรัชญาทางการเมือง การเข้าใจประชาสังคม สังคมการเมืองของมาร์กซ์ซึ่งปฏิเสธ-รักษา-ข้ามคัมปรัชญาการเมืองของเฮเกลเป็นแก่นกลางศกามคคทางการเมืองของมาร์กซ์ที่เทียบก่อนที่มาร์ชจะก้าว คืบหน้า ไปสู่การศกษาศกามลลัษของประชาสังคมโดยวิ เคราะห์เจาะลึกแบบวิถิการผลิตทุนนิยม อันป็นรากฐานของประชาสังคมคควิถีการเศรษฐกิจ-ศกาศศกการเมือง

เพื่อความเข้าใจอันกระจ่างชัด ขอเน้นย้ำในที่นี้ว่า 1) การเกิดขึ้นของประชาสังคม (และสังคมการเมืองควบคู่กันไป) ในสังคมสมัยใหม่เป็นผลมาจากการปฏิวัติระบุมติ 2) ในทางรูปธรรม เมื่อมาร์กชคคถึงประชาสังคมเขามหาศกความถึง ปากนอกรัฐ อันได้แก่เศรษฐกิจ (หลังและศกความสัมพันธ์ทางการผลิตของสังคม) กับเหล่าสถาบันเอกชน นอกเหนือจากรัฐในโครงสร้างส่วนบน เช่น ศรคคควิ สถาบันศกศกนา การศกศก ฯลฯ)

มาร์กชคคหลังมาร์กชได้รับเอาศกามคคเรื่องประชาสังคมของมาร์กชไปใช้ในศกามคคต่าง ๆ กันไปเพื่อประกบการอธิบายรัฐการบุมติสมัยใหม่ เช่น แดรมชธิอธิบายว่าประชาสังคม หมายถึง สถาบันเอกชนนอกรัฐใน

โครงสร้างส่วนบน (ยังมีการศึกษาความแย้งกันอยู่ว่า แกรมซีรวมเอาเศรษฐกิจไว้ในโมโนภาพประชาสังคมของเขา หรือไม่) ส่วนอัลตุสเชร์อธิบายว่าประชาสังคมของมาร์กซ์หมายถึงเฉพาะภาคเศรษฐกิจล้วน ๆ เท่านั้น (ส่วนโครงสร้างส่วนบนทั้งหมด อัลตุสเชร์จับไปรวมเข้ากับรัฐ)⁴

ล่าสุด ให้มีนักสังคมนิยมมาร์กซ์ศึกษาจนพยายามขยายความประชาสังคมไปโดยพิสดารขึ้น และเราจะขอถือเป็นฐาน ในการเอามโนภาพประชาสังคมมาประกอบกรวิเคราะห์รัฐไทยในที่นี้⁵

1) ยืนยันว่าการเกิดขึ้นของประชาสังคม - สังคมการเมือง ในกระบวนการแปลกแยกตัวเอง ออกจากกันของสังคมสมัยก่อน เป็นผลิตผลโดยตรงของกระบวนการปฏิวัติกรรม

2) "ประชาสังคม" ทำหน้าที่เป็นสื่อประสานระหว่าง "เศรษฐกิจ" กับ "รัฐ" ในสังคมทุนนิยม

3) ประชาสังคมประกอบด้วย ก.ภาคการหมุนเวียน, ข.ภาคการผลิตซ้ำ, ค.ภาคการต่อสู้

ก. ภาคการหมุนเวียน

ลักษณะพิเศษของแนวคิดการผลิตทุนนิยม คือ การผลิตสินค้าเพื่อการขาย การดำรงอยู่ของตลาดจึงเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของการเกิดแนวคิดการผลิตทุนนิยมเพราะมีแต่ผ่านการขายสินค้าในตลาดเท่านั้น การชู้ตริคมูลค่าส่วนเกินของนายทุนจึงประจักษ์เป็นจริงได้ พุ่งง่าย ๆ ทุนนิยมที่ปราศจากมูลค่าแลกเปลี่ยนสินค้าและตลาดเป็นไปไม่ได้แม้กระบวนการผลิต และชู้ตริคมูลค่าส่วนเกินจากกรรมกรในระบบทุนนิยมจริง ๆ จะเกิดขึ้นที่ภาคการผลิต(ในโรงงาน) แต่นายทุนจะประจักษ์และเสวยผลของมูลค่าส่วนเกินนั้นได้ก็ต่อเมื่อสินค้านั้น ถูกขายในตลาดเป็นมูลค่าแลกเปลี่ยนแล้ว เท่านั้น กล่าวในแง่ภาคการผลิต + ภาคการหมุนเวียนเป็นองค์ประกอบใจกลางที่ขาดเสียมิได้ของความสัมพันธ์การผลิตแบบทุนนิยม การโต้แย้งทางทฤษฎีที่จำกัดแคบ

ทุนนิยมลงแก่ภาคการผลิตล้วน ๆ (ความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานรับจ้างกับทุนในกระบวนการผลิต) โดยตัดภาคการหมุนเวียนออกไปจากการอธิบายเชิงทฤษฎีเป็นความผิดพลาดพอ ๆ กับการนิยามทุนนิยมโดยดูเฉพาะภาคการผลิตเพียงอย่างเดียว (อีกนัยหนึ่งคือลบล้างทฤษฎีทั้งหมด) ภาคการผลิตหมุนเวียนสินค้าและบริการหรือตลาด เป็นจุดเชื่อมคาบเกี่ยวระหว่างประชาสังคม กับเศรษฐกิจทุนนิยม

ข. ภาคการผลิตซ้ำ

ในแนวคิดการผลิตทุนนิยมกำลังแรงงาน หรือคนถูกถือเป็นสินค้าชนิดหนึ่ง ที่ซื้อขายกันให้ไม่ต่างจากสินค้าชนิดอื่น อย่างไรก็ตามกำลังแรงงานต่างจากสินค้าทุนนิยมชนิดอื่นอยู่อย่างสำคัญประการหนึ่ง ตรงที่มันไม่สามารถผลิตขึ้นได้ในภาคเศรษฐกิจหรือรัฐล้วน ๆ หากแต่ผลิตขึ้นในสถาบันเอกชนทั้งหลายก่อนอื่นคือ ครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา ฯลฯ สถาบันเหล่านี้ทำหน้าที่ผลิตซ้ำกำลังแรงงานหรือค้ำชูในทางชีววิทยาให้การปกป้องรักษาอบรมเลี้ยงดู ฝึกฝนความรู้และทักษะอันจำเป็นต่าง ๆ เพื่อเตรียมและส่งคนเหล่านี้เข้าไป เป็นกำลังแรงงานของภาคเศรษฐกิจและรัฐในอนาคต

กระบวนการผลิตซ้ำกำลังแรงงานดังกล่าวจึงเป็นปริวิตพิเศษเฉพาะในสังคมทุนนิยม ที่แปลกต่างหากออกมาจากภาคเศรษฐกิจและภาครัฐ ภายในสถาบันเอกชนต่าง ๆ ซึ่งทำหน้าที่ผลิตซ้ำกำลังแรงงานอยู่ในภาคการผลิตซ้ำนี้ สื่อหรือกลไกสำคัญที่ใช้ในการส่งทอดอบรมความรู้ และทักษะเพื่อสร้าง "ผู้เชี่ยวชาญที่สอง" ขึ้นในคนก็คือ ภาษา และอุดมการณ์ และวัฒนธรรม แม้นอนันมีใช้หมายความว่ารัฐและเศรษฐกิจมิได้มีส่วนเข้ามาส่งอิทธิพลหนุน เกื้อหรือหันเหทิศทางของกระบวนการผลิตซ้ำกำลังแรงงานนี้

ค. ภาคการต่อสู้

จุดเชื่อมคาบเกี่ยว ระหว่างประชาสังคม กับ

รัฐก็ถือภาคการต่อสู้ สิทธิมารักให้สำคัญ ที่เป็นใจ กลางกับการต่อสู้ทางชนชั้น ในฐานะปัจเจกกำหนดวิถีการ พัฒนาสังคม ทั้งนี้ก็เป็นเพราะว่านายทุนคนต่าง ๆ ในแบบ วิถีการผลิตทุนนิยมมีแนวโน้มทางอ้อมที่ก็จะชุกวิธีกาตั้งแรง งานในกิจการของตนให้ได้มากที่สุดเพื่อกำไรสูงสุดของกิจการตัวเอง แต่แนวโน้มปัจเจกเหล่านั้นมันทอน และทำลาย แบบวิถีการผลิตทุนนิยมโดยรวมเนื่องจากอิทธิพลของ ทรูรวนถูกนายทุนแต่ละคนชุกวิธีกาทำให้อำนาจ หนักหน่วงสาหัส ทำให้อำนาจที่พวกเขากำลังหวังเพื่อจับจ่าย ซื้อหาสินค้าของนายทุนคนอื่น ๆ มากขึ้นเท่านั้น ทรูวระของ ทุนจึงเป็นทรูวระที่ทำลายตัวเอง ฉะนั้นเพื่อมิปล่อยให้นาย ทุนแต่ละคน ทำเนิษฐกรกิจตามตรรกะของทุนจนแบบวิถีการ ผลิตทุนนิยมถูกทำลาย ทุนนิยมจึงต้องมีรัฐ-สังคมนิยม เมือง ขึ้นมาทำหน้าที่กำกับอัตรการชุกวิธีกา ให้อยู่ในวิสัยที่ระบบ ทุนนิยมโดยรวมทำเนิฐกรกิจอยู่ต่อไปได้ กล่าวในแง่นี้รัฐทุนนิยม ซึ่งไม่ใช่รัฐของนายทุนเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นรัฐ ของระบบทุนนิยมที่มีอิสระโดยสัมพัทธ์ นี้เป็นคนละเรื่องกับ การแสดงออกในทางประวัติศาสตร์ของรัฐทุนนิยม ที่ยอม ปรากฏตัวแทนนายทุน ต่างกลุ่ม ต่างพวกกันเข้ามาวิพากษ์ วิจารณ์รัฐเผด็จการแสดงออก อย่างเป็นรูปธรรมของรัฐ ของนายทุนเฉพาะกลุ่มเมื่ออยู่จริง แต่จิตสำนึกนโยบาย และ การดำเนินงานของรัฐดังกล่าว ไม่อาจเป็นแบบรัฐของนาย ทุนเฉพาะกลุ่มล้วน ๆ ได้ เป็นให้แค่รัฐของแบบวิถีการ ผลิตทุนนิยมรวม ๆ เท่านั้น เพราะหากเมื่อใดก็ตามรัฐเป็น ของนายทุนเฉพาะกลุ่มอย่างถึงที่สุดตามตรรกะแล้ว รัฐจะ ทำลายเงื่อนไขการดำรงอยู่ของแบบวิถีการผลิตทุนนิยมเอง ลง

ณ จุดนี้ เราจึงกล่าวได้ว่า การต่อสู้เชิง เศรษฐกิจของชนชั้นกรรมกร เป็นเอกภาพด้านตรงกันข้าม ของรัฐทุนนิยม บางคนอาจมองอย่างผิวเผินแล้วบอกว่าถ้า กรรมกรไม่ต่อสู้ประท้วงรวมตัว เป็นสหภาพแรงงาน หรือนัก

หยุดงานเลย ทุนนิยมก็จะเจริญรุ่งเรือง นายทุนก็จะ ชุกวิธีกากรรมกรทำกำไรได้สบายใจ แต่ความจริงแล้วการ ต่อสู้ของกรรมกรจำเป็นแก่การดำรงอยู่รอดของระบบทุน นิยมโดยรวมอย่างเด็ดขาดเสียมิได้ เพราะหากไม่มีการ ต่อสู้ของกรรมกรคอย เช็คว่า ทรูวระของทุนก็อาจทำเนิฐกร กิจของมันไปจนทำลายระบบทุนนิยมเองในที่สุด ดังที่ กล่าวมาข้างต้นแล้ว จึงอาจกล่าวได้ว่ากรรมกรในระบบ ทุนนิยมถูกชะตาชีวิตให้ต้องต่อสู้เชิงเศรษฐกิจอย่างหนัก- เลี้ยงมิได้ (แน่นอนจึงหวั่นไหวของการต่อสู้ที่ย่อมขึ้นกับ ตัวแปรทางอ้อมที่สยมากหลาย เช่น วัฒนธรรม อุดมการ ฯลฯ)

การต่อสู้ทางชนชั้นของกรรมกร ส่งผลสกัด ทรูวระของทุนที่มีแนวโน้มจะทำลายตัวเอง โดยผ่านการ บีบคั้นนโยบายของรัฐ ครั้นจุดนี้แหละที่ประชาสังคมเชื่อม เข้ากับรัฐโดยผ่านภาคการต่อสู้

นอกจากการต่อสู้ทางชนชั้นพื้นฐาน ของ กรรมกรกับนายทุน ในสังคมทุนนิยมโดยเฉพาะในทุนนิยม โลกที่สามซึ่งมีการผานตัวอย่างซับซ้อนของหลายแบบวิถี การผลิต (ทุนนิยม, ก่อนทุนนิยม เป็นต้น) การต่อสู้ทาง ชนชั้นยังแสดงออกในรูปแบบที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น โดยมีชนชั้น ระหว่างกลางอื่น ๆ เช่น ชนชั้นชาวนา, นายทุนน้อย, เจ้าของที่ดิน ฯลฯ เข้ามาร่วมในการต่อสู้อีกด้วย

แต่การต่อสู้บนพื้นฐานชนชั้น มิใช่การต่อสู้ ชนิดเดียวในภาคการต่อสู้ของประชาสังคม ยังมีการต่อสู้ ประเภทอื่น ๆ บนฐานการรวมตัว-ขัดแย้งอื่น ๆ อีกเช่น ประชาธิปไตย-สิทธิมนุษยชน, ศาสนา, เชื้อชาติ, เพศ นิเวศวิทยา ฯลฯ ในขณะที่การต่อสู้ทางชนชั้น เป็นตัว กำหนดพื้นฐานของภาคการต่อสู้ แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นตัว แปรหลักตลอดไป ในบางกาลละหะ การต่อสู้ประเภท อื่น ๆ สามารถขึ้นมาเป็นตัว แปรหลักในประชาสังคมได้ หน้าที่ของเราจึงอยู่ที่การซึ่งวิถีที่หนัก จักวางความ

ความสัมพันธ์ที่เป็นจริงระหว่างการพัฒนาชนชั้นกับการต่อสู้ประเภทอื่น ๆ ในแต่ละจังหวัดสถานการณ์ทางการเมืองของสังคม

เมื่อสถานทูตปฏิรัฐ/ประชาสังคม/เศรษฐกิจ เข้ากับประวัติศาสตร์พัฒนาการทุนนิยมไทย เราจะเห็นว่า โดยที่การปฏิวัติระบอบกษัตริย์ในประเทศไทย เกิดขึ้นอย่างไม่เบ็ดเสร็จสมบูรณ์เมื่อปี พ.ศ. 2475 หากแต่ยึดถือ คาราคาซึ่งอยู่ในสังคมที่มีแนวคิดการผลิตเชิงซ้อนประสม-ประสานกันทั้งภาคค้าหลังในชนบทและภาคทันสมัยในเมือง ประชาสังคมของไทย จึงมีการเติบโตที่ค่อยเป็นค่อยไป แคระแบริน ไม่สม่ำเสมอตลอดมา การแยกตัวอย่างไม่เด็ดขาดชัดเจนของประชาสังคม กับสังคมการเมืองไทย แสดงออกในระบบอุปถัมภ์ อภิสหิธี ฐานันดรศักดินาชนชาติ ซึ่งแฝงฝังอยู่ในระบบราชการไทยอย่างหนาแน่น แม้เพียงขั้นการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาวไทย ก็จะไม่จำแนกชัดระหว่าง รัฐกับสังคมเสมอมา เข้าใจว่าสังคมก็คือรัฐหรือกลับกันอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามหรือ กับการขยายตัวของแนวคิดการผลิตทุนนิยมในสังคมไทย (สิ่งที่เรียกว่า การแปรเป็นแบบทันสมัยและความสมเหตุสมผลค่อย ๆ เข้าแทนที่อุดมการณ์วัฒนธรรมศักดินา) ประชาสังคมก็ค่อยเติบโต เป็นตัว เป็นคนมีเนื้อหนังมังสาชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา

รัฐทุนนิยมระบบราชการ (Bureaucratized Capitalist State)⁶

ผู้เขียนมีความเห็นว่าหากจะให้นิยามรัฐไทย จากช่วง พ.ศ.2475 -2516 เป็นอย่างง่าย ควรจะใช้คำว่า "รัฐทุนนิยมระบบราชการ" กล่าวคือเป็นรัฐที่เป็นสถาบันผลิตซ้ำทางเศรษฐกิจการเมือง และอุดมการณ์ของแนวคิดการผลิตทุนนิยมซึ่งมีระบบราชการ เป็นตัวหลักในการดำเนินงาน

สถาบันกษัตริย์ในรัชสมัย ร.5 เป็นผู้สร้าง

ระบบราชการนี้ขึ้นพร้อมกับการเปิดประเทศรับทุนนิยมตะวันตกโดยมุ่งสร้างส่วนราชการปกครอง, ราชการทหาร, และ ราชการกฎหมาย-ตุลาการเป็นประเด็นสำคัญ เป้าหมายโดยปรารถนาเพื่อรวมศูนย์อำนาจเข้ามาสู่ส่วนกลาง สถาปนารัฐชาติสมัยใหม่ที่ประชาชนทุนนิยมตะวันตกยอมรับ คือระบบราชการในฐานะสังคมการเมือง "พลัดถิ่น" ถูกก่อตั้งขึ้นโดยหยิบยืมรูปแบบมาจากตะวันตกบนฐานของสังคมศักดินาที่ฐานะ อภิสหิธียังเป็นค่านิยมพื้นฐาน กล่าว ในเชิงเศรษฐกิจแนวคิดการผลิตทุนนิยมยังอ่อนแออยู่ แม้จะได้รับการเปิดช่องให้ขยายตัวออกไปบ้าง ระบบราชการไทยจึงเป็นสังคมการเมืองต่างตัว ที่ถูกยึดเยี่ยกลงมาในบริบทสังคมไทยซึ่งก.ประชาสังคมยังอ่อนแอเล็กแคบ ข.วัฒนธรรมศักดินายังเป็นหลักครอบงำ ระบบราชการนี้จึงได้ถูกคนคนจนจากประชาสังคมแต่แรกเริ่มหากแต่ถูกควบคุมจากสถาบันกษัตริย์ที่มีวันไม่สามารถเกาะกุมการเติบโตใหญ่ ของระบบราชการไว้ได้ให้อ้างพระหัตถ์อย่างทันทั่วที่ให้ เป็นธรรมคาอยู่เองที่เมื่อระบบราชการโตเกินขนาดจนพลิกตัวกดทับเอาสถาบันกษัตริย์มาอยู่ให้รัฐธรรมณู เมื่อ พ.ศ. 2475 มันจึงแทบไม่ถูกควบคุมจากพลังประชาสังคมอื่นใดเลย และมีความเป็นอิสระโดยสัมพัทธ์อย่างสูง

ทุนนิยมสำหรับสังคมไทยถูกนำเข้ามา และพัฒนาขึ้นในประเทศด้วยฝีมือและทรัพยากรของระบบราชการเป็นหลัก ระบบราชการไทยจึงเป็นเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบทุนนิยมในสังคมไทยตัว สำคัญ เป็น "อภินายทุน" ในสภาพที่ชนชั้นนายทุนจริง ๆ ของไทยอ่อนแอไม่พัฒนา กล่าวคือไม่มีการประกอบตัว ขึ้น เป็นชนชั้นนายทุนอิสระนอก ระบบรัฐก่อนการนำเข้าทุนนิยม จะไม่ฐานะท่าทีของชนชั้นนายทุนไทยคือรัฐระบบราชการจึงเป็นแบบพึ่งพา สวาไมกิติสิงเดบ และพยายามเข้าไปข้อมีหุ้นส่วนกับอำนาจในระบบราชการมากกว่าจะทำลาย เปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจเดิมที่มีอยู่ กล่าว ในแง่นี้ระบบราชการไทย จึงผงาดตัว ขึ้น

เสมือนหนึ่งเป็นบิดาผู้ให้กำเนิดทุนนิยมไทย โดยกตเอา
ชนชั้นนายทุนจริง ๆ ไว้ให้ฝึกการอุปถัมภ์ศิษย์ของตัวเอง ใน
ทางกลับกัน เจ้านายไทยใหญ่ขยายตัว ของชนชั้นนายทุน
ไทยที่อ่อนแอก็ต้องอาศัยอยู่ทางที่ระบบราชการเปิดให้ยิง
เข้าไปมีส่วนร่วมกับอำนาจระบบราชการไทย ได้มากเพียง
ใด ทุนของตัวเองก็ขยายตัวได้เร็ว เพียงนั้นระบบราชการไทย
จึงเป็นเสมือนหนึ่ง "ปัจจัยการผลิต" หรือ "สินทรัพย์" ที่
นายทุนแต่ละคนขอเข้าไปร่วมใช้จ่ายด้วย ชนชั้นปกครอง
ไทยในยุคสมัยรัฐทุนนิยมข้าราชการจึงไม่ใช่ชนชั้นครอบงำ
ทางเศรษฐกิจ (สร้างอำนาจจากเศรษฐกิจมาก่อน) แต่
เป็นชนชั้นครอบงำทางการเมืองและเศรษฐกิจ (สร้าง
อำนาจจากระบบราชการและภาคเศรษฐกิจ) อันได้แก่
ข้าราชการ นายทุน เจ้าที่ดิน การเปลี่ยนมืออำนาจทาง
การเมืองในสังคมไทยช่วงนั้น จึงจำกัดวงอยู่แต่ในวง
ข้าราชการ และมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการกำหนดชีวิต
ทางเศรษฐกิจของประเทศ (เพราะระบบราชการ
ครอบงำชีวิตทางเศรษฐกิจ) ปรากฏการณ์ที่เรียกกันว่า
"ทุนนิยมไทยรัฐ" ในสมัย จอมพลป. มีที่มาจากลักษณะ
เฉพาะของพัฒนาการทุนนิยมไทยดังกล่าวนี้ และอันที่จริงก็
ควรเรียกให้แม่นยำยิ่งขึ้นว่า "ทุนนิยมระบบราชการ"

รัฐทุนนิยมระบบราชการไทย มาถึงหัวเลี้ยว
สำคัญในช่วงการเข้าสู่อำนาจของจอมพลสฤษดิ์, ธนะรัชต์
เมื่อปี พ.ศ.2500 การพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคมอย่าง
รวดเร็วหลังจากนั้นรวมทั้งผลทางสังคมวิทยา ของการก่อ
ตัวของชนชั้นใหม่ ๆ และระบบการศึกษาที่มีผู้กล่าวถึงไว้มาก
แล้ว (เช่นในบทความ "ทฤษฎีรัฐฯ") จะไม่ขอล่าช้า
ในที่นี้ ข้อความสำคัญที่จะขอจับมโนภาพใหม่ให้เห็น คือ
เมื่อมองจากภายนอกระบบสฤษดิ์เร่งประเทศไทย เป็นทุน
นิยมพึ่งพาอาศัยพัฒนา โดยผนวกเศรษฐกิจไทย เข้ากับ
ระเบียบการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศระบอบใหม่ของ
ระบบทุนนิยมโลก เมื่อมองจากภายใน ระบบสฤษดิ์เร่ง

สร้างขยายและพัฒนา "ประชาสังคม" ขึ้นอย่างรวดเร็ว ใน
ด้านภาคการทุนนิยม และภาคการผลิตซ้ำ โดยกตแค่เชิง
ภาคการต่อสู้ไว้ภายใต้รัฐเผด็จการเบ็ดเสร็จ ซึ่งนับเป็นขั้น
ตอนใหม่ของการพัฒนารัฐทุนนิยมระบบราชการไทย คำ
ประกาศส่งเสริมเศรษฐกิจแข่งขันเสรีของภาคเอกชน สก
ทอนบทบาทของรัฐในทางเศรษฐกิจลง ก็คือการขีดเส้นแบ่ง
ประชาสังคมออกจากสังคมนการเมืองอย่างชัดเจน และเร่ง
รัดพัฒนาประชาสังคมเฉพาะด้านนั่นเอง

รัฐทุนนิยมระบบราชการที่เผด็จการเบ็ดเสร็จ
ของสฤษดิ์และถนอม-ประภาสในยุคต่อมา แ่งหนึ่งจึงมีความ
เป็นอิสระโดยสัมพัทธ์สูงยิ่ง อาจเรียกว่าสูงไม่ต่อยไป
กว่ารัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์แต่ก่อนเท่าไรเลย แต่ในทาง
กลับกันการเร่งพัฒนาประชาสังคมอย่างเฉพาะด้าน, เร่ง
การก่อตัวเติบโตของชนชั้นนายทุน ชนชั้นกลาง และชนชั้น
กรรมกร ก็เป็นการเตรียมเวทีให้ชนกลุ่มผู้ศรัทธาตัวเองเนื่อง
จากยิ่งประชาสังคมขยายตัว ขึ้นซ้อนขึ้น การก่อตัวจำนวน
และอำนาจทางสังคมเศรษฐกิจของชนชั้นต่าง ๆ เพิ่มทวีขึ้น
ประชาสังคมก็ย่อมจะเรียกร้องเข้าควบคุมรัฐระบบราชการ
มากขึ้นในที่สุด อิสระโดยสัมพัทธ์อันสูงยิ่งของรัฐระบบ
ราชการเผด็จการทำให้การครอบงำชนชั้นนายทหาร กับ
นายทุนขยายตัว ในทางกลับกันยิ่งนานวันประชาสังคม ก็ยิ่ง
ปรารถนาจะจำกัด อิสระโดยสัมพัทธ์ของรัฐเผด็จการลง
เพราะเห็นว่า ความน่าเฟะล่าหลังครอบงำของรัฐระบบ
ราชการขัดขวางการพัฒนาอย่างเสรีของภาคเอกชน

รัฐทุนนิยมระบบราชการ ได้เร่งรัดพัฒนา
ประชาสังคมไทยไปเฉพาะด้าน เปิดทางแก่การก่อตัวของ
ชนชั้นครอบงำทางเศรษฐกิจ 14 ตุลาคม 2516 เมื่อมอง
ในเชิงโครงสร้าง จึงเป็นการระเบิดขึ้นของภาคการต่อสู้
ของประชาสังคม ในอันที่จะคุมรัฐแบบราชการ-สังคมนการเมืองเอาไว้ในมือ

การเมืองไทยจากปี 2516 - ปัจจุบันจึงเป็น

ความพยายามหาสูตรรูปแบบการเมืองที่เหมาะสม ในอันที่
ประชาสังคมจะควบคุมจำกัดสังคมการเมือง-ระบบราชการ
และสูตรเฉพาะหน้าที่ใช้ให้ชั่วคราว ในปัจจุบันคือประชา
ธิปไตยรัฐสภาครึ่งใบ ซึ่งมีการเมือง รัฐสภา รัฐ
ธรรมนูญ เป็นลู่ทางตามกฎหมายของอำนาจ ขณะที่ระบบ
ราชการ-กองทัพถูกบีบบังคับกดดัน ให้ต้องเล่นเกมสการ-
เมืองตามกฎหมายหรือมิฉะนั้นก็ต้องหันไปเล่นการเมืองที่ถูก
ตราว่า "ผิดกฎหมาย", "นอกระบบ" ในการใช้ภาษาการเมือง
รัฐสภาประชาธิปไตยกระฎุมภ์

รูปแบบการเมืองการปกครองของชนชั้นหนึ่งๆ
ดำรงอยู่ได้ มิใช่โดยเจตจำนงของชนชั้นนำกลุ่มเดียวล้วนๆ
โดยมีอำนาจต่อกำลังของชนชั้นระหว่างกลาง, และก็มีมิใช่โดย
ศรัทธาของทุนซึ่งปราศจากตัว แทนทางประวัติศาสตร์ตระกูล
ของทุนทำให้ได้อย่างมากก็เพียงจำกัดและกดดัน ซี่งแล้ว ไน้ม
กว้าง ๆ ให้ความอะไรเป็นไปให้อะไรเป็นไปไม่ได้บ้างในรูป
ธรรมของประวัติศาสตร์ รูปแบบการเมืองการปกครองของ
ชนชั้นหนึ่ง ๆ ดำรงอยู่บนฐานของ "พันธมิตรอำนาจ"
(Power bloc) ซึ่งกำลังสนับสนุนข้อเสนอรูปแบบการ
เมืองของชนชั้นนำกลุ่มหนึ่ง ๆ การเมืองไทยปัจจุบัน เรา
อาจกล่าวอย่างหยาบ ๆ ได้ว่า รัฐทุนนิยมระบบราชการมี
ทหารเป็นหัว หอกโดยพยายามชักตั้งกรรมกรบางส่วนไปเป็น
ฐาน ขณะที่รัฐสภาประชาธิปไตยมีนายทุนเป็นหัว หอกโดย
พยายามชักตั้งนักการเมือง เทคโนโลยีชนชั้นกลาง
นักศึกษานักวิชาการ และกรรมกรบางส่วนไปเป็นฐานเช่นกัน
การกล่าว เช่นนี้เป็นเพียงแนว ไน้มั่วๆ ไปในหมู่นักการเมือง,
เทคโนโลยีคน, นายทุนต่างกลุ่มก็มีท่าทีการเมืองที่ไม่สอดคล้อง
กับภาพคร่าว ๆ ซ้ำกัน ในขณะที่ชาวนายังคงเป็น
"เสียงเงียบข้างมาก" ที่ถูกขวยใช้จากพลังการเมืองต่าง
กลุ่มในแต่ละสถานการณ์การเมืองไปต่าง ๆ นานามากกว่า
จะมีจุดยืนการเมืองที่แจ่มชัดของตัวเอง

- 1) ดู "ทฤษฎีว่าด้วยรัฐของลัทธิมาร์กซ์กับพัฒนาการของรัฐชนชั้นนายทุนไทยในรอบ 25 ปี", คลื่นแห่งทศวรรษ, บัณฑิต ธรรมศรีรัตน์ บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : องค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526) หน้า 363-371
- 2) Claus offe "The Capitalist State", Review of The Capitalist State by B. Jessop, Political Studies (1983), Vol. XXXI, pp 668-672
- 3) ความคิดของมาร์กซ์เกี่ยวกับรัฐและประชาสังคม ด้านหนึ่งเป็นผลจากการวิจารณ์ปรัชญาของรัฐของเฮเกิล และอีกด้านหนึ่งเขาได้รับอิทธิพลจากลัทธิคอมมิวนิสต์เชิงปรัชญาของ Moses Hess แล้วนำมาสังเคราะห์เข้าด้วยกัน งานของมาร์กซ์ที่แสดงออกซึ่งความคิดของเขาในประเด็นนี้ ได้แก่ "Contribution to the Critique of Hegel's Philosophy of Law" และ "On the Jewish Question" ใน Karl Marx and Frederick Engels. Collected Works Vol.3 (New York : International Publishers, 1975), pp. 3-129, 146-174. ซึ่งมาร์กซ์เขียนขึ้นในปี ค.ศ. 1843 สำหรับบทสรุปอธิบายความคิดของมาร์กซ์ในช่วงนี้ทั้งกล่าว โปรดดู Lucio colletti, Introduction" in Karl Marx, Early Writings (New York : Vintage Books, 1975) Michael lowy, La Theorie de la Revolution chez le jeune Marx (Paris : Franzois Maspero, 1970), Chapitre I.

ในช่วงดังกล่าวข้างต้นนี้ มาร์กซ์เห็นว่าความสัมพันธ์ของรัฐ จะเข้าใจได้ก็แต่โดยเจาะลงไปอยู่ในประชาสังคมระบุมิติเท่านั้น จึงจะเห็นเหตุ เจื้อนโซ และลู่ทางการสลายรัฐที่แปลกแยกไปพร้อมกับประชาสังคมระบุมิติ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่ามาร์กซ์เห็นว่ารัฐไม่มีบทบาทอิสระโดยสัมพันธ์ในสังคม หรือไม่มีคามสำคัญ เป็นตัวแปรอิสระในการวิเคราะห์การเมืองเลย บัญชีสิ่งที่เน้นกลับมามากข้างของมาร์กซ์จะพบได้ในงานวิเคราะห์เหตุการณ์ทางการเมืองช่วงหลัง ได้แก่ "The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte" (1852) สำหรับบทศึกษาคามคิดทางการเมืองเกี่ยวกับรัฐและประชาสังคมของมาร์กซ์โดยรวมโปรดดู Victor M. Perez-Diaz, State, Bureaucracy and Civil Society : A Critical Discussion of the political Theory of Karl Marx (London and Basingstoke : The Macmillan Press Ltd, 1978)

4) Perry Anderson, "The Antinomies of Antonio Gramsci", New Left Review, 100 (1976-7)

5) John Urry, The Anatomy of Capitalist Societies : The Economy, Civil Society and the State (London, The Macmillan Press, 1981) แม้แบบทางทฤษฎีเกี่ยวกับประชาสังคมและคามสัมพันธ์ของประชาสังคมกับรัฐของผู้เขียนนำมาจาก Urry

6) มโนภาพ "รัฐทุนนิยมระบบราชการ" ของผู้เขียน ได้รับเข้าข้อมูลคามคิด และแรงบันดาลใจ

จากข้อเขียนและคำบรรยาย ของศาสตราจารย์เสถียร จามริก ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ John Girling ค่างวาระและโอกาสกัน ผู้เขียนบทความนี้ออกมาจากเค้าข้อมูลความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐไทย โดยอิงการเปรียบเทียบเหมือนกับทฤษฎี "รัฐธรรมระบบราชการ" ของทรอคสกี ความภพร่องมิตพลาทของมโนภาพนี้ย่อมเป็นผู้เขียนเอง แต่หากมโนภาพดังกล่าวจะช่วยให้มองพัฒนาการของรัฐไทยได้กระจ่างขึ้นบ้างแล้วก็นับเป็นคุณูปการของท่านผู้รู้ทั้งหลายที่ผู้เขียนเป็นหนี้คารมคิตอยู่

สำหรับลักษณะเฉพาะของสังคมโลกที่สาม ซึ่งรัฐมาก่อนและกระทั่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้สถาปนาประชาสังคมขึ้นเองภายหลังนั้น โปรตุเก Kostas Vergopoulos, "L'Etat dans le Capitalisme Peripherique", Revue Tiers Monde T. XXIV, no 93, Janvier-Mars, pp. 35-52. Vergopoulos เห็นว่ารัฐในประเทศทุนนิยมรอบข้างมีบทบาทเข้มแข็งมากและเป็นผู้นำมาซึ่งทุนนิยม ดังนั้นจึงไม่เหมาะสมที่จะใช้มโนภาพ "ประชาสังคม" มาศึกษาประเทศทุนนิยมรอบข้าง เพราะมันไม่มี ผู้เขียนเห็นต่างในประเด็นหลังนี้ และเห็นกลับว่า อย่างน้อยในกรณีไทยเรา การพัฒนาทุนนิยม 20-30 ปีมานี้ทำให้ประชาสังคมเป็นตัว เป็นคนขึ้นพอสมควร และมีบทบาทสำคัญที่จะเป็นกฎ แจไขความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมาและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงถัดไปให้

